

vermemeye, ibadet ve taatta riyadan uzaklaşma hali ve kalbin safasına keder veren şeyden, kalbi uzak tutmak. Sırf Allah rızasını düşünmek, ona göre hareket etmek ve sadece Allah için ibadet etmek. İhlâs; bir kalp hareketi ve ruhanî bir davranıştır. Kalp temizliğinin ve sağlamlığının bir delilidir. Yalnız Allah'ın rızasını arayan bir niyettir. Kişinin bütün varlığı ve benliği ile Allah'a kulluk etmesi ve bu kulluğun da ondan başkasını düşünmemesidir. Ayrıca İhlâs, "kalbi garaz şüphesi ve zan eğriliğinden temiz tutmaktr" şeklinde tarif edilmiştir. İhlâsta Hakkın rızâsı talep edilir, yapıları işlerde, rıya, gösteriş, menfaat ve şöhret gayesi güdülmez. (Şamil İslam Ansiklopedisi "İhsan" maddesi) Allâh Rasûlü (s.a.v) buyurur:

نِيَّةُ
الْمُؤْمِنِ
خَيْرٌ مِنْ
عَمَلِهِ "Mü'minin niyeti
(maksat ve ihlâsı) amelinden hayırıdır. Münafığın ise ameli niyetinden hayırıdır."
(Taberani, el-Mu’cemü’l-Kebir, c.6, s.185; Beyhaki, Şuabu'l İman;
Camiu's-Sağır, h. 9295) İslâm nazarında amellerin değeri, onların ortaya çıkmasına sebep olan niyet ve ihlâs ile ölçülür. Yâni bir fiilin ortaya çıkmasında onu yapan kişinin maksadı ne ise, hüküm ona göredir. Nitekim hadîs-i şerîfte bu gerçeği te'yîden: عن
عمر رَضِيَ
اللّهُ عَنهُ
قال: قَالَ
رَسُولُ
اللّهِ :
إنَّمَا
عْمَالُ
بِالنِّيَّاتِ وَإنَّمَا
لِكُلِّ
امْرِئٍ مَا
نَوَى،
فَمَنْ
كَانَتْ
هِجْرَتُهُ
الى اللّهِ
وَرَسُولِهِ
فَهِجْرَتُهُ
الى اللّهِ
وَرَسُولِهِ، وَمَنْ
كَانَتْ
هِجْرَتُهُ
الى دُنْيَا
يُصِيبُهَا
أوِ امْرَأةٍ
يَنْكِحُهَا
فَهِجْرتُهُ
الى مَا

هَاجَرَ
إلَيْهِ. Hz. Ömer radiyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah (s.a.v) buyurdular ki: "Ameller, niyetlere göredir. Herkese niyet ettiği şey vardır. Öyeye kimin hicreti Allah'a ve Resûlüne ise, onun hicreti Allah ve Resûlünedir. Kimin hicreti de elde edeceği bir dünyalığa veya nikâhlanacağı bir kadına ise, onun hicreti de o hicret ettiği şeyedir." (Buhari, Bed’u-l Vahy, 1; Müslim, İmare, 155) "Ameller, niyetlere göredir." Bu itibarla başta ibâdetler olmak üzere bütün hayatı amellerin, Allâh rızâsı kasdolunarak yapılması asıldır. Bu da, ihlâs ile mümkündür. İhlâs, amelleri sırf rızâ-yı ilâhîyi kastederek îfâ etmek ve onlar üzerine nefşânî gâyelerin gölgesini düşürmemektir. Beden için rûh ne ise, amel için ihlâs da o mesâbededir. İhlâssız amel, özden mahrûm kuru bir yorgunluktan ibarettir. Bütün amelleri ulvî bir gâyeye bağlayarak ibâdet vasıf ve derecesine yükseltmek kabildir. Gerçekten Cenâb-ı Allâh'in diğer mahlûkâtı ile birçok beşerî ve nefşânî fiillerde müşterek kıldıği insanoğlu, bütün fiillerindeki dünyevî, bedenî ve nefşânî tatminkârlığı gâye hâline getirmek gibi bir süfliyetten kurtularak onları ilâhî rızâ maksadının emrine sokabilmek iktidarı ile yaratılışındaki mükemmelliği tezâhür ettirebilir. Bu keyfiyet, Cenâb-ı Hakk'ın rızâsını, hayâtın umûmî ve nihâî bir gâyesi haline getirmek demektir ki, bütün fiilleri bu gâyeye hizmetleri vasıyla rûhânîleştirir ve ibâdet seviyesine yükseltir. Uyku, yemek, içmek, evlâd ve mal-mülk edinmek gibi sayısız beşerî davranış, hep rızâ-yı ilâhîyi kazanmaya medar olacak bir mecrâ içinde cereyan ettirilebildiği takdirde hakîkaten ibâdet ve hayatı kategorisine dâhil edilmiş olur. Bu hususta insanın üstün yaratılışına yakışan bir dirâyetle Cenâb-ı Hakk'ın rızâsından gayri bütün emelleri gönülden söküp atmak, müslümanın me'mûr bulunduğu büyük bir kahramanlıktır. Dolayısıyla Allâh katında amellerin makbûliyetinin asıl şartı, ihlâstır. İhlâs, Cenâb-ı Allâh'a yakınılaşabilme gâyesiyle her türlüdünyâ menfaatlerinden kalbi koruyabilmektir. İhlâsın meyvesi ise, ihsândır. Bu da, kulun, sanki Allâh'ı görüyormuş gibi ibâdet ve davranışlarda bulunması ve kendisini her ân ilâhîmüşâhede altında hissedebilmesidir. İhlâs, kulları en büyük hayır olan ilâhî rızâya nâil eyler. Allâh'in mahlûklärin amellerinden murâdı ancak kendi rızâsına müteveccih olan ihlâsdır. Âyet-i kerîmelerde buyurulur:
إِنَّا
أَنزَلْنَا
إِلَيْكَ
الْكِتَابَ
بِالْحَقِّ
فَاعْبُدِ
اللَّهَ
مُخْلِصاً
لَّهُ
الدِّينَ "(Ey Rasûlüm!)
Şüphesiz ki Kitâb'ı sana hak olarak indirdik. O halde sen de dîni Allâh'a has

kılarak ihlâs ile kulluk et!.." (Zümer, 39/2) قُلْ
إِنِّي
أُمِرْتُ
أَنْ
أَعْبُدَ
اللَّهَ
مُخْلِصاً
لَّهُ
الدِّنَ "De ki: Ben, dîni
Allâh'a has kılarak ihlâslı bir şekilde O'na kulluk etmekle emrolundum." (Zümer,
39/11) Huzûr-i ilâhîden kovulan iblîs:
قَالَ رَبِّ
بِمَا
أَغْوَيْتَنِ
لأُزَيِّنَنّ
َ لَهُمْ فِي
الأَرْضِ
وَلأُغْوِيَِ
نَّهُمْ
أَجْمَعِينَ {39}
إِلاَّ
عِبَادَكَ
مِنْهُمُ
الْمُخْلَصِِ

نَ {40} "Dedi ki: Ey Rabbim! Andolsun ki, beni azdırmana karşılık ben de
yeryüzünde onlara (günâhları) süsleyeceğim ve onların hepsini
mutlaka azdıracağım. Ancak onlardan ihlâsa erdirilmiş kulların müstesnâ!.." (Hicr,
15/39-40) Âyette ifâdesini bulduğu gibi şeytan, ancak ve ancak ihlâsta zaaf
gösterenlere musallat olabilmektedir. İhlâslı kullara ise, hiçbir tesîri
mümkün değildir. Nitekim Cenâb-ı Hakk, şeytanın sözlerine karşılık
şöyile buyurmuştur: قَالَ
هَذَا
صِرَاطٌ
عَلَيَّ
مُسْتَقِيمٌ {41}
إِنَّ
عِبَادِي
لَيْسَ لَكَ
عَلَيْهِمْ
سُلْطَانٌ
إِلاَّ مَنِ
اتَّبَعَكَ
مِنَ
الْغَاوِينَ {42}
"İşte bana varan dosdoğru yol, bu (ihlâslı kullardan olmak yolu) dur. Şüphesiz ki benim
kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyet (ve nüfûzun) yoktur!. Ancak
azgınlardan sana uyanlar hâriç!" (Hicr, 15/41-42)

إِنَّ
عِبَادِي
لَيْسَ لَكَ
عَلَيْهِمْ
سُلْطَانٌ
وَكَفَى
بِرَبِّكَ
وَكِلاً "Elbette benim (ihlâslı) kullarım üzerinde senin hiçbir te'sîrin olmayacaktır. (Zîrâ onları koruyucu olarak Rabbin yeter." (Isra, 17/65) İhlâs, bütün ameller için zarûrî olan öyle yüce bir nîmettir ki, ona sahip olmadan kurtuluşun mümkün olmadığını ifâde için bu hakîkat, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle beyân edilir: إِلَّا
عِبَادَ
الْمُخْلَصِينَ "(Azâbtan) ancak Allâh'ın hâlis kulları istisnâ edilecek..." (Saffat, 37/40) İhlâs, niyetlerin temiz ve samîmî olmasıdır ki, ibâdetlerin sıhhat ve bereketi buna bağlıdır. İhlâssız ibâdetler, ortaklar ve kırlerle doludur. O halde ibâdetleri saflaştırıp ulvîleştirecek olan sırlar, ihlâsla kaimdir. Bunun ziddininbsp; âyet-i kerîme şöyle ifâde eder:
فَوَيْلٌ
لِّلْمُصَلِّننَ {4}
الَّذِينَ
هُمْ عَن
صَلَاتِهِمْ
سَاهُونَ {5}
الَّذِينَ
هُمْ
يُرَاؤُونَ {6} "Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, namazlarını ciddiye almazlar ve gösteriş için yaparlar!.." (Maun, 107/4-5-6) İhlâs, amellere Hakk rızâsından başka şeylerin ortak edilmesinden kalbi muhâfazadır. Ancak bu maksatla gerçekleştirilmiş olan ibâdetlere "sâlih amel" denir. Cenâb-ı Hakk buyurur:
وَإِنَّ
لَكُمْ فِي
الأَنْعَامِ
لَعِبْرَةً
نُّسْقِيكُم
مِّمَّا فِي
بُطُونِهِ
مِن بَيْنِ
فَرْثٍ
وَدَمٍ
لَّبَناً
خَالِصاً
سَآئِغاً

لِلشَّارِبِينَ "Size onların (hayvanların) karnındaki işkembe pisliği ile kan arasından hâlis bir süt içiriyoruz ki, içenlerin boğazından âfiyetle geçer." (Nahl, 16/66)

Müfessirler, bu âyette beyân buyurulan misâle teşbîhen demişlerdir ki: İhlâs da, ameli, tıpkı sütün kan ve muzahrafattan ayırt edilmesi gibi bulanıklıklardan ayırt eder. Sütün safiyeti, kan ve pislikten arınması olduğu gibi, amellerin hâlisiği de Hakk rızâsından başka her şeyden berî kılınmasıdır. Bir Allâh dostu der ki: "İhlâsda iddiâlı olmak, bir nevî ihlâssızlığıdır." Dolayısıyla ihmâs, amellerin başta riyâ olmak üzere her türlümânevî kirlerden temiz olmasıdır. Zîrâ riyâ, ihmâsı bulandırın ve onu yok eden en büyük ve tehlikeli müessirdir. Amellerine riyâ karıştıran kimse, gizli şirkə düşmüş olur ve azâba dûçâr kılınır. Hadîs-i Şerîf de şöyle buyurulur: "Kiyâmet gününde aleyhinde ilk hükmedilen insanlar şunlardır: Birincisi şehit edilen kimsedir. O Allâh'ın huzûruna getirilir. Allâh kendisine olan nîmetlerini anlatır. O da, bunları itiraf eder. Adam: "- Yâ Rabbî! Senin uğrunda şehîd edildim." der. Allâh buyurur ki: "- Yalan söyuledin! Sen, yalnızca cüretli ve cesur denilsin diye harbettin. Gerçekten öyle de denildi." (Sonra) onun hakkında emredilir ve ateşe atılıncaya kadar yüzüstüsürüklenir. İkincisi ilim öğrenen, başkalarına da öğreten, ayrıca Kur'ân da okuyan adamdır. O huzûra getirilir. Allâh kendisine olan nîmetlerini anlatır. O da itiraf eder. Cenâb-ı Hakk: "- Bunlara karşı ne yaptın?" diye sorar. Adam: "- İlhamîi ettim. Onu başkalarına da öğrettim. Senin uğrunda Kur'ân da okudum." der. Allâh buyurur ki: "- Yalan söyuledin! Sen ilim öğrendin, ancak âlim denilsin diye; Kur'ân okudun, ancak o kârîdir, kırâat ehlidir denilsin diye. Hakîkat öyle de denildi." Sonra hakkında emrolunur ve ateşe, yâni cehenneme atılıncaya kadar yüzüstüsürüklenir. Üçüncüsü Cenâb-ı Hakk'ın kendisini genişlettiği, malın her çeşidinden verdiği adamdır. O getirilir. Allâh ona olan nîmetlerini anlatır. O da bunları itiraf eder. Cenâb-ı Hakk: "- Öyeye bunlara karşı ne yaptın?" diye sorar. Adam: "- Hakkında infâk edilmesini emir buyurduğum hiçbir yol bırakmadım. Malımı ancak senin yolunda harcadım." der. Cenâb-ı Hakk buyurur: "- Yalan söyuledin! Onları ancak cömertir denilesin diye yaptı. Nitekim öyle de denildi." Sonra emredilir ve cehenneme atılıncaya kadar yüzüstüsürüklenir." (Müslim, İmare, 152) Bu hadîs-i şerîf, ihmâsın, amellerin Allâh katındaki kabul şartı olduğunu o derecede açik bir sûrette göstermektedir ki, gâye Cenâb-ı Hakk'ın rızâsı olmadıkça zâhiren Allâh yolunda ölmek, ilim tahsîl etmek ve infakta bulunmak gibi -haddi zâtında- en makbûl olan ameller bile sahibine hiçbir fayda sağlamamaktadır. O halde gerçek îmân, sırf lafızda kalan bir sözden; ameller de, birtakım kuru ve rûhsuz hareketlerden ibâret değildir. Gönlün tâ derinliklerinden taşan samîmî duyularla yaratana inanmak ve ona bağlanmak, emir ve nehiyelerini zevk ve şevkle kabûllenmek ve bu hal ile amel-i sâlih icrâ ederken O'nun rızâsından gayrı bir maksada aslâ iltifat etmeyip değer vermemek îcâb eder. Aksi halde kul, nifâk hâlindedir, münâfiktir. Bu sıfattan kurtulamaz ve nefsinin zebûnu olarak gazab-ı ilâhîye

dûçâr olur. Allâh Teâlâ buyurur:
 أَفَرَأَيْتَ
 مَنِ
 اتَّخَذَ
 إِلَهَهُ
 هَوَاهُ
 وَأَضَلَّهُ
 اللَّهُ
 عَلَى عِلْمٍ
 وَخَتَمَ
 عَلَى
 سَمْعِهِ
 وَقَلْبِهِ
 وَجَعَلَ
 عَلَى
 بَصَرِهِ
 غِشَاوَةً
 فَمَن
 يَهْدِيهِ
 مِن بَعْدِ
 اللَّهِ
 أَفَلَا
 تَذَكَّرُونَ "(Ey Muhammed!) Hevâ ve hevesini kendine ilâh edinen, Allah'ın kendi ilmi dahilinde saptırdığı, kulağını ve kalbini mühürleyip gözüne perde çektiği kimseyi görüyor musun? Şimdi onu Allah'tan başka kim hidâyetे erdirebilir? Hala düşünmez misiniz?" (Casiye, 45/23) Bu demektir ki, Cenâb-i Hakk'ın arzu ettiği îmân ve amel, samîmî bir gönülle ve sırf kendi rızâsı için olandır. KISSA Yolculuk yapan bir baba ile oğlu hanın birinde konakladılar. Yediler, içtiler, namazlarını kıldılar ve istirahata çekildiler. Baba derviş tabiatlı bir insandı. Gece namazına kalktı, oğlunu da alışın diye kaldırdı. Abdest alıp namazlarını kıldılar ve tekrar yattılar. Oğlan etrafında horlayarak uyuyan yolculara bakarak: - Küük gibi yatıyorlar, keşke onlarda kalkıp şu vaktin ecrini kazansalardı, dedi. Baba: - Ay oğul! Keşke sen de onlar gibi yatsaydın da bu sözü söylemeseydin dedi.
 عَنْ أَبِى
 هُرَيْرَةَ
 قَالَ قَالَ
 رَسُولُ
 اللَّهِ (صعلم)
 إِنَّ
 اللَّهَ لاَ
 يَنْظُرُ
 إِلَى
 صُوَرِكُمْ
 وَأَمْوَالِكُمْ
 يَنْظُرُ
 إِلَى

قُلُوبِكُمْ
وَأَعْمَالِكُمْ. "Allâh, sizin sûretlerinize ve mallarınıza bakmaz! Fakat sizin (ihlâs ve takvâ bakımından) kalplerinize ve amellerinize bakar." (Müslim, Birr, 6708) Zîrâ Cenâb-ı Hakk, kimin daha çok kimin daha az ibâdet ettiğine değil, kimin daha hâlisâne ibâdet ettiğine, yâni kendi katında değerli olanın ihlâs olduğuna işareten âyet-i kerîmede şöyle beyân buyurur: الَّذِي
خَلَقَ
الْمَوْتَ
وَالْحَيَاةَ
لِيَبْلُوَكُمْ
أَحْسَنُ
عَمَلاً
وَهُوَ
الْعَزِيزُ
الْغَفُورُ "O
(Allâh) ki, ölümü ve hayatı hanginizin amel bakımından daha güzel
(yâni ihlâslı) olduğunu imtihân için yarattı." (Mülk, 67/2)
Cenâb-ı Hakk, ameldeki güzelliği, yâni ihlâsı tesbît ve tescîiçin kollarını çeşitlikle imtihân eder. Nitekim îmân etikleri için türlü türlü işkencelere mârûz kalan mü'minler hakkında onların ihlâs ve samîmiyetlerini muhâfaza edip dînî hayatlarında sebâtkâr olmalarını îkâz sadedinde Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurur: الم {1}
أَحَسِبَ
النَّاسُ أَن
يُتْرَكُوا
أَن
يَقُولُوا
آمَنَّا
وَهُمْ لَا
يُفْتَنُونَ {2}
وَلَقَدْ
فَتَنَّا
الَّذِينَ
مِن
قَبْلِهِمْ
فَلَيَعْلَمَنَّ الَّذِينَ
الَّصََقُوا
وَلَيَعْلَمَنَّ
الْكَاذِبِيَ {3} "Elif, Lâm, Mîm. İnsanlar (yalnız) "inandık" demeleriyle

bırakılıverileceklerini, kendilerinin imtihana çekilmeyeceklerini mi sandı(lar)? Andolsun ki, biz onlardan evvelkileri de imtihân etmişizdir. Allâh elbette sâdık olanları bilir ve elbette yalancı olanları da bilir." (Ankebut, 29/1-3) Ancak ihlâsın mâhiyetini iyi kavramak gereklidir. Bir kısım insanların ihlâslı amel yapamama ve riyâ tehlikesi dolayısıyla yaptığı amelleri terk etmesi, aslâ doğru değildir. Bu bakımdan yapılan amelleri terk etmek değil, onları mümkün olduğunda kalb âlemeyle birlikte hâlisleştirip kemâle erdirmeye gayret lâzım gelir. Çünkü ihlâs yolu, çetinliklerle doludur. Nefsânî temâyüllerle mücâdeleyi gerektirir. Birdenbire ve basitçe ulaşılacak bir netice değildir. Lâyıkıyla ihlâs, beşerî yükselişte bir zirvedir. Zirveye tırmanmak ise, adım adımdır. Bu yolda hem beşerî irâdeyi kullanmak ve hem de Cenâb-ı Hakk'ın lütuf ve keremini niyâz hâlinde bulunmak lâzımdır.

Yâ Rabbî! Senin esrâründen bir sıra olan ihlâsın hakîkatine bizleri de nâil eyle! Bu lütfun şükrânlığı içerisinde sana ibadet eden kullarının gönüi iklî minden bizlere hisseler nasîb ve müyesser kıl! Not: Bu metin O. Nuri Topbaş'ın Altınoluk, 177. sayidan özetle alınmıştır.

[islam ve Hayat,Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)